

WSPOMNIENIA

Maciej Złowodzki
Prof. dr hab. inż. arch.,
Politechnika Krakowska
Instytut Projektowania Architektonicznego
Katedra Miejsc Pracy i Rekreacji

J. TADEUSZ GAWŁOWSKI (1926-2009) – TWÓRCA I PROFESOR CZTERECH UCZELNI¹

J. TADEUSZ GAWŁOWSKI (1926-2009) – CREATOR AND PROFESSOR OF FOUR ACADEMIES

STRESZCZENIE

Autor jako dawny uczeń tytułowego bohatera artykułu i jego czołowy współpracownik przy wykonywaniu różnorodnych prac twórczych, przytacza wspomnienia i analizę osobowości prof. J. Tadeusza Gawłowskiego. Artykuł posiada obiektywne i oficjalne cechy kronikarskie, a jednocześnie wprowadza Czytelnika w bardziej osobiste tajniki wybitnego architekta, nauczyciela akademickiego – a zarazem barwnego i życzliwego człowieka. Artykuł stanowi zarówno materiał naukowy, biogram, jak też żywe przypomnienie ważnej postaci z pocztu architektów polskich, związanego po części ale w pełni, z Krakowem. Przy okazji jubileuszu 70-lecia Politechniki Krakowskiej, cennym jest bowiem ukazanie jej wybitnego pracownika, który dzielił swą aktywność także na potrzeby trzech innych, znaczących uczelni.

Słowa kluczowe: Osobowość, wszechstronność, kreatywność, kultura, refleksja.

ABSTRACT

The author, as a former pupil of the title figure of this paper, and as a leading his cooperator in numerous creative works, recalls memoirs and presents an analysis of the personality of late professor of architecture, J. Tadeusz Gawłowski. The paper represents both – objective and official features of chronicle, hence also introduces readers into more personal secrets of the outstanding architect: creator, scholar and academic teacher – being simultaneously a picturesque and friendly person. He was connected mainly with Kraków University of Technology, but sharing also his activity in order to fulfill needs of three other, important academic schools.

Key words: Personality, versatility, creativity, culture, reflection

¹ Biogram Profesora J. Tadeusza Gawłowskiego opublikowało Czasopismo Techniczne 5-A/2011 zeszyt 16; s.271-286.

Józef Tadeusz Gawłowski, syn Józefa i Jadwigi z Brzezińskich, urodził się 14 listopada 1926 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Podczas wojny był członkiem Armii Krajowej. W roku 1945 uzyskał maturę, kończąc ostrowiecką szkołę średnią (Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące). Studia wyższe na Wydziale Architektury Wydziałów Politechnicznych AGH rozpoczął w roku 1946 i zakończył w roku 1952., dyplomem wykonanym pod kierunkiem profesora Juliusza Żórawskiego. Kontakt z profesorem Żórawskim oraz z jego zastępcą i sukcesorem, późniejszym profesorem Bohdanem Lisowskim, okazał się być w dużym stopniu determinujący dla profilu zawodowego, poglądów estetycznych i kolei życia zawodowego i osobistego Profesora. Pracę zawodową rozpoczął Tadeusz Gawłowski w 1952 roku, jako projektant i kierownik pracowni w Biurze Projektów Przemysłu Skórzanego w Krakowie. Od 1955 roku podjął pracę w Pracowni Urbanistycznej Miasta Krakowa, która trwała do roku 1962. i równocześnie pracę naukowo-dydaktyczną na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, jako asystent Juliusza Żórawskiego, w jego

Katedrze Projektowania Budynków Przemysłowych².

W Święta Bożego Narodzenia, 25 grudnia roku 1954, w Poznaniu wstąpił w związek małżeński z Teresą Lisowską, siostrą Bohdana, również architektką, przyszłą współautorką swoich najbardziej znanych projektów i realizacji³.

Przewód doktorski na Wydziale Architektury otworzył u profesora Juliusza Żórawskiego, ale z różnych względów, w tym i politycznych, opiekę promotorską przejął ówczesny docent Tomasz Mańkowski. 5 listopada 1964 Tadeusz Gawłowski uzyskał stopień doktora nauk technicznych na podstawie dysertacji: *Wybrane zagadnienia elastyczności architektonicznych układów przestrzennych*.

W roku 1966. rozpoczął się nowy okres w pracy Tadeusza Gawłowskiego, okres największego rozwoju i sukcesów twórczych, naukowych, dydaktycznych i doniosłych osiągnięć organizacyjnych. Podjął pracę na Politechnice Śląskiej w Gliwicach⁴, z początku w ramach zajęć zleconych, a od roku 1970 jako pełnoetatowy docent⁵. Był kierownikiem Katedry Projektowania i Teorii Architektury, oraz kierownikiem

² Asystent w latach 1955-1957, starszy asystent w latach 1957-1965, adiunkt w latach 1965-1967.

³ Maria Teresa Lisowska, córka Stefana i Janiny z Andruszkiewiczów, urodzona w Lublinie dnia 2 lipca 1928 r., studia na Wydziale Architektury Wydziałów Politechnicznych AGH, dyplom inż. arch. i magistra nauk technicznych w roku 1953, zmarła w Krakowie dnia 10 sierpnia 2006, pochowana na cmentarzu salwatorskim w Krakowie w grobowcu Gawłowskich.

⁴ Formalne ustanie pracy na Politechnice Krakowskiej nastąpiło we wrześniu roku 1967.

⁵ W latach 1949-54 kształcono architektów na Politechnice Śląskiej w ramach Oddziału Architektury. Początkowo wchodził on w skład

Wydziału Inżynierjino - Budowlanego, a od roku 1961 w skład Wydziału Budownictwa Przemysłowego i Ogólnego. W 1969 roku powołano Instytut Architektury i Urbanistyki, a wydział zmienił nazwę na Wydział Budownictwa i Architektury. Architekt, profesor Zygmunt Majerski został Dziekanem tej nowej wielokierunkowej jednostki, kształcącej architektów i inżynierów budownictwa o różnych specjalnościach. W roku 1977 utworzono odrębny Wydział Architektury, który jednak nie posiadał pełnych praw akademickich, nawet nie posiadał uprawnień do doktoryzowania.

Zakładu Architektury Przemysłowej. W 1978 r. Rada Państwa nadała Mu tytuł profesora nadzwyczajnego nauk technicznych. W latach 1978–1987 profesor Gawłowski był dziekanem Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej. Pełnił tę funkcję przez trzy kadencje. Przeprowadził szereg modyfikacji układu strukturalnego i programowego Wydziału, między innymi likwidując strukturę instytutową i wprowadzając strukturę katedralną, co formalnie było sprzeczne z obowiązującym wówczas ustawodawstwem. Wprowadził nowoczesne formy dydaktyki, takie jak zajęcia seminaryjno-klauzurowe i ćwiczenia połączone z samooceną. Rozwinął aspekty teorii architektury, związane z projektowaniem. Dążył też do poszerzenia kontekstów kulturowych dla twórczości architektonicznej. Zdynamizował pracę studenckich kół naukowych. Był też organizatorem, pierwszego w skali kraju, wydziałowego laboratorium komputerowego dla celów naukowych i dydaktycznych wspomagania projektowania architektonicznego. Nowatorstwo, zapał, śmiałość inicjatywy i energia w ich wdrażaniu, a także tworzenie klimatu sprzyjającego łączeniu pracy naukowej i dydaktycznej z twórczością, zjednywało Mu ludzi o różnych poglądach politycznych, budziło szacunek u przełożonych oraz podziw u współpracowników i studentów. Było to w ówczesnych czasach, dla osoby nie będącej członkiem politycznych ugrupowań rządzących PRL, nader pomocne przy realizacji nowatorskich zamierzeń. Profesor rozwinął też kontakty ze strukturami Polskiej Akademii Nauk. W latach 1980–1993 był przewodniczącym Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN

w Katowicach, był członkiem Komitetu Naukoznawstwa i Komitetu Urbanistyki i Architektury. Współorganizował doroczne sympozja Politechniki Śląskiej i Polskiej Akademii Nauk w Pszczynie pt. *Aktywizacja obiektów i zespołów architektury zabytkowej*⁶. Przeprowadzone zmiany i nowe aktywności doprowadziły do znacznego rozwoju kadry Wydziału Architektury, do uzyskania uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora i do zasadniczego podniesienia rangi Wydziału na Politechnice Śląskiej i w relacjach z innymi wydziałami architektury w Polsce. W latach 1975–1976 Profesor był kierownikiem Studium Podyplomowego dla Generalnych Projektantów Zakładów Przemysłowych w Politechnice Śląskiej. Członek jej senatu akademickiego w latach 1978–1992. W roku 1991 został mianowany profesorem zwyczajnym tej uczelni.

Koncentrując swą aktywność głównie na Śląsku, równocześnie w Krakowie miał wykłady na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych, od roku 1970., początkowo w ramach zajęć zleconych, a następnie w wymiarze połowy etatu. Prowadził problematykę integracji malarstwa i architektury, a następnie integracji sztuk plastycznych. Podjął też wykłady w Instytucie Sztuki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Wykładał gościnnie na politechnikach we Wiedniu, Delft, Bratysławie i w Winterthur. Uczestniczył w pracach organizacji międzynarodowych zajmujących się architekturą przemysłową: *Internationales Institut für Industrieplanung* oraz sekcji UIA – *Working Places and Commercial Spaces* we Wiedniu.

W roku 1992 nastąpił kolejny, trzeci okres w działalności profesora Gawłowskiego –

⁶ Równolegle działał i w strukturach PAN w Krakowie. Był członkiem i przez wiele lat wiceprzewodniczącym Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie, a od

roku 1992, do śmierci przewodniczącym jej Sekcji Teorii Architektury.

„powrót” na Politechnikę Krakowską. Jest to zarazem okres poniekąd schyłkowy, w którym aktywność naukowa powoli zmierzała bardziej ku podsumowaniom i refleksjom, niż ku nowym wyzwaniom, a aktywność organizacyjna powoli ustępowała miejsce funkcjom honorowym, konsultacyjnym i oceniającym. Jest to także czas zamierających kontaktów z Politechniką Śląską⁷. Początek tego nowego okresu wiąże się ze śmiercią, w końcu lipca roku 1992., profesora Bohdana Lisowskiego, który przegrał długą i heroiczną walkę z chorobą nowotworową. Pozostawił, utworzoną świeżo dla niego, Samodzielną Katedrę Projektowania Architektury Przemysłowej, bez samodzielnego pracownika. Jednostce groziła więc likwidacja, a także likwidacja jej wiążącego przedmiotu: *Projektowanie architektury przemysłowej*. Na apel i na usilną prośbę pracowników, Profesor Gawłowski zdecydował się pozostawić swoich śląskich wychowanków, swoją znaczącą pozycję w Gliwicach i objąć stanowisko w Krakowie. Tu też, w roku 1993 otrzymał stanowisko profesora zwyczajnego Politechniki Krakowskiej, a dalej szereg funkcji i godności honorowych. W latach 1995 – 1996 był członkiem senatu akademickiego, przewodniczącym senackiej komisji dyscyplinarnej dla nauczycieli akademickich w latach 1996 – 1999, promotorem w przewodach o nadanie tytułu doktora honoris causa profesorom: Romanowi Ciesielskiemu (Politechnika Krakowska) w roku 1995 oraz Walterowi Hennowi

(emerytowany profesor Uniwersytet Techniczny w Brunszwiku) w roku 2001.

W maju roku 1997, z okazji 70-ciulecia, Samodzielna Katedra Projektowania Architektury Przemysłowej zorganizowała Sesję Naukową poświęconą swojemu Profesorowi, z tytułowaną: *Sztuka piękna – architektura*. Była ona znaczącym wydarzeniem upamiętniającym dorobek Jubilata, a także stanowiącym wkład w rozwój myśli teoretycznej architektury. Przybrała formę wymiany poglądów o celach estetycznych architektury, nie tylko o zasięgu ogólnokrajowym (wzięli w niej udział przedstawiciele wszystkich ośrodków akademickich, w których istnieją wydziały architektury), ale przez udział i obcokrajowców, wykraczającą poza granice Polski. Wygłoszono ponad czterdzieści referatów, które ukazały się w wydawnictwie książkowym. Sesja ta zapoczątkowała też szereg naukowych konferencji poświęconych tworzeniu architektury, prowadzonych na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej⁸. Na jej zakończenie Profesor powiedział: Jubileusz w ogóle, a własny w szczególności, skłaniają do refleksji. Dotyczą one problemów naukowych, teoretycznych i praktycznych, jak również międzyludzkich i osobistych. Sprawy piękna architektury unaocznily konieczność szerszej integracji sztuk, nauki i umiejętności, jako metody zapobiegawczej i chroniącej przed zagrożeniami żywiołowym wzrostem specjalizacji profesjonalnych. Specjalności te, niezbędne dla dogłębności zawodowych, z uwagi na rosnącą ich ilość i

⁷ Od września roku 1993 było to drugie miejsce pracy, a formalne ustanie zatrudnienia nastąpiło z końcem roku 2001.

⁸ Samodzielna Katedra Projektowania Architektury Przemysłowej, przekształcona w Samodzielny Zakład, zorganizowała jeszcze dwie konferencje, dedykowane jej dwóm pozostałym profesorom, w roku 1998

Juliuszowi Żórawskiemu, z tytułowaną: *Teoria architektury w twórczości i kształceniu architektów*, a w roku 1999 Bohdanowi Lisowskiemu pt.: *Architektura – sztuka, umiejętność, nauka*. Od roku 2000 prowadzony jest natomiast cykl konferencji Instytutu Projektowania Architektonicznego z tytułowaną: *Definiowanie przestrzeni architektonicznej*.

stałe zawężanie problematyki, utrudniają, a coraz częściej i uniemożliwiają wzajemne rozumienie się poszczególnych specjalistów. Niezbędną staje się więc koordynacja i integracja nauk i umiejętności, szczególnie technicznych i humanistycznych.

Integracja ta może się najlepiej odbywać przez integrację ludzi, reprezentujących te podzielone, a niekiedy przeciwstawne specjalności. Z tych powodów, najdobitniej rysują się refleksje dotyczące stosunków międzyludzkich, a przede wszystkim PIĘKNA PRZYJAŹNI. Przyjaźń jest bowiem cenna jak zdrowie, a zdrowie jest niezbędne, aby innym przyjaźń i zrozumienie okazywać najpełniej.

Jest dla mnie wielką satysfakcją fakt, że Sympozjum stało się czynnikiem sprawczym powstania tak wielu interesujących, pełnych inwencji prac i szansą zapoznania się z nimi. Dziękuję więc ogromnie za zorganizowanie i przeprowadzenie Sesji, za opublikowanie książki z ponad 40 referatami, za poświęcenie czasu i udział, a przede wszystkim za wsparcie intelektualne i metodyczne eksponowanych tu dążeń do piękna architektury, kreowanego słuszością proporcji wszystkich swych części – funkcji, konstrukcji i formy. Piękna oddziaływującego wieloaspektowo – emocjonalnie, utylitarnie i behawioralnie, co pozwala na wyrażenie przekonania, że współtworzy ono piękno uniwersalne. Piękno, które wraz z prawdą i dobrem stanowi najpewniejsze fundamenty budowania wspólnych jakości naszego życia.

Profesor był formalnie zatrudniony na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej, na cząstce etatu do roku 2003, prowadząc monograficzne wykłady, dyplomując i uczestnicząc aktywnie,

zawsze z rozbajającym humorem, w życiu jednostki – Zakładu Architektury Przemysłowej. Starał się też być obecny i aktywny w wydarzeniach SARPu i Oddziału Krakowskiego PAN. Nagłe odejście, 10 sierpnia 2006 roku Teresy Gawłowskiej, w wyniku powikłań natury nowotworowej, było silnym i widocznym impulsem załamującym. Ubycie jednej z dwóch osób, w bezdietnym, kochającym się małżeństwie, jest z reguły dla drugiej ciosem potężnym. Tak zwane „posunięcie” stało się szybkie i mimo prób podtrzymywania aktywności, w tym prowadzenia cyklu wykładów w Instytucie Liturgicznym Papieskiej Akademii Teologicznej, postępowało nieubłagane. Profesor zmarł nagle 13 grudnia 2009. Pochowany w rodzinnym, przez siebie zaprojektowanym grobowcu na cmentarzu salwatorskim w Krakowie, spoczął obok żony i szwagra, w mroźny dzień 21 grudnia. Żegnało go liczne grono rodziny, przeważnie podeszłych już w latach kolegów, współpracowników, uczniów oraz przedstawicieli czterech uczelni na których prowadził zajęcia. W ich imieniu przemówienia wygłosili:

Prorektor Politechniki Krakowskiej profesor Waclaw Celadyn,
Dziekan Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach profesor Krzysztof Gasidło,
Prorektor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie profesor Antoni Porczak,
ksiądz doktor Dariusz Tabor, ze świeżo podniesionego przez papieża Benedykta XVI do godności uniwersytetu, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Dorobek Profesora Tadeusza Gawłowskiego jest znaczny w każdej z kategorii działalności. Pracę twórczą, projektową uważał za wiodącą i za podstawę zarówno dla rozwinięć

naukowych, jak i dla pracy dydaktycznej. Ta twórczość obejmuje około 100 projektów urbanistycznych i architektonicznych. Część z nich, dotyczących obiektów przemysłowych, była wykonywana w ramach pracy w Biurze Projektów Przemysłu Skórzanego w Krakowie, jak:

Kombinat Skórzany w Nowym Targu (współpraca z Juliuszem Żórawskim i Romanem Nastaborskim);

Zakłady Kamienia Budowlanego w Pińczowie,

hala obróbki kamienia budowlanego Zakładów Kamieniarskich w Krakowie.

Część projektów, wszystkie z zakresu urbanistyki i część z zakresu architektury, powstała w Pracowni Urbanistycznej Miasta Krakowa, takich jak:

projekt Dzielnicy Półwie Zwierzynieckie w Krakowie;

koncepcja dzielnicy Azory w Krakowie;

projekty powtarzalne domów jednorodzinnych dla osiedli Czyżyny, Lesisko i Woronicza w Krakowie;

projekt powiązań Huty im. Lenina i dzielnicy Nowa Huta z Krakowem;

budynki (bloki) mieszkalne w Krakowie przy ulicach: Fałata 2-4, Senatorskiej 18a i 24 oraz Smoleńsk 20 (dziś ulica Rotmistrza Zbigniewa Dunin-Wąsowicza).

Niektóre projekty powstały na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej, w ramach prac zespołu macierzystej

jednostki, a także we współpracy z zespołem konstruktorów profesora Józefa Głomba. Są to:

projekty studialne elektrowni ciepłych dla Polski Południowej;

dom Towarowy w Zabrze;

dom towarowy w Bytomiu;

Centrum Kultury w Chorzowie;

projekt w międzynarodowym konkursie na Reichsbrücke we Wiedniu (IV nagroda);

projekt Mostu Siekierkowskiego w Warszawie (I nagroda ex equo).

Większość najdonioślejszych, zrealizowanych projektów, w tym

zaliczane do współczesnego dziedzictwa kultury europejskiej⁹, to prace wykonane w ramach tzw. wolnego zawodu, w sporej

części przy współautorstwie małżonki, Teresy Lisowskiej-Gawłowskiej¹⁰. Są to:

wielofunkcyjny budynek Filharmonii w Częstochowie, ukończony w roku 1965, wyróżniony Nagrodą Ministra Budownictwa II stopnia i nagrodą Miasta Częstochowy (1966 r.);

kościół pod wezwaniem Chrystusa Dobrego Pasterza w Rudach Rysich pod Tarnowem, ukończony w roku 1976, wyróżniony nagrodą artystyczną PAX;

kościół w Zakopanem–Olczy pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej Objawiającej Cudowny

Medalik, wzniesiony w latach 1981–1988, wielokrotnie nagradzany, opisywany i publikowany¹¹.

⁹Porównaj książkę Adama Miłobędzkiego: *Architektura ziem Polski* (Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków 1994; s. 126).

¹⁰Poza poniżej wymienionymi trzema, powszechnie znanymi obiektami, powstały też projekty indywidualnych domów mieszkalnych w Brzesku i Poznaniu.

¹¹W roku 2002 kościół otrzymał nagrodę *Brązowy Pazdur* miasta Zakopanego, a w roku 2003 trzecią Nagrodę Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza. W roku 2005 Teresa i Tadeusz Gawłowski otrzymali Nagrodę im. Św. Brata Alberta za osiągnięcia w dziedzinie architektury sakralnej, 262

za architekturę kościołów w Rudach Rysich i w Zakopanem–Olczy.

Poza dwoma doniosłymi realizacjami sakralnymi, w Rudach Rysich i w Zakopanem–Olczy, Profesor był też, na przełomie lat 1960. i 1970., autorem projektu kaplicy cmentarnej w Sadnikach pod małopolskimi Dobczycami oraz przebudowy zabytkowej kolegiaty pod wezwaniem św. Małgorzaty w Nowym Sączu, przywracającej jej pierwotny, gotycki charakter (współautor Juliusz Klimek).

Aktywność zawodowa architekta znalazła swoje usankcjonowanie formalne. W roku 1959 Profesor uzyskał uprawnienia budowlane i projektowe, od roku 1970. był członkiem kolegium sędziów konkursowych SARP, w roku 1976 otrzymał status rzeczoznawcy SARP, a w roku 1980. uzyskał uprawnienia *architekta twórcy* nadane przez Ministra Kultury i Sztuki. Był członkiem Komisji Episkopatu Polski do spraw Budowy Kościołów, aż do czasu jej rozwiązania w roku 1996.

We względzie twórczo-wrazeniowym, w pracach Tadeusza Gawłowskiego znać silne oddziaływanie ducha dojrzałego modernizmu, w którym to okresie krystalizowały się Jego poglądy estetyczne. Widać to szczególnie w elewacjach domów wielorodzinnych (bloków) zrealizowanych w Krakowie. Były to też wpływy szkoły i teorii budowy formy Juliusza Żórawskiego i nieukrywanego zafascynowania dokonaniem Le Corbusiera, uważanego za niezrównanego mistrza i niepodważalny autorytet. Postawa twórcza Profesora ewoluowała. Bazując na przesłankach modernistycznych przesuwała się w stronę akcentów brutalistycznych (filharmonia w Częstochowie), by znowu ewoluować pod wpływem aspektów regionalnych kontekstu lokalizacji realizacji kościelnych. Ostatnie wielkie dzieło – kościół na Olczy w Zakopanem, nosi znamiona właściwe dla zmierzchu modernizmu, z charakterystycznymi przeformowaniami, ale czerpiącymi z bogactwa miejscowej tradycji kształtowania, a zdecydowanie nie z postmodernistycznych przejawów eklektycznego historyzmu, do których Profesor odnosił się z nieukrywanym brakiem zrozumienia i tolerancji.

Szeroki front twórczości, a także doświadczenia dydaktyczne z politechnik oraz z Wydziału Malarstwa krakowskiej

ASP, stały się bazą dla zainteresowań i badań naukowych dotyczących wielu, podstawowych dla współczesnej architektury zagadnień. Głównie były to: aspekty elastyczności użytkowej, niezbędnej dla nowoczesnej architektury, która jeśli ma spełniać swoje zadania, przy współczesnej dynamice przemian, musi spełniać niezawodnie swoje zadania przez czas dłuższy niż jeden cykl technologiczny;

integracja architektury z innymi sztukami i tworzenie tzw. dzieła całościowego (*Gesamtkunstwerk*);

optymalizacja malarska jako metoda doskonalenia projektów architektonicznych w zakresie odbioru estetyczno-wrazeniowego

aspekty regionalne i wernakularne w architekturze, ze szczególnym odniesieniem do ujęć formalnych rozwiązań zaprojektowanych kościołów.

W tych rozeznaniach miało miejsce podtrzymywanie i kontynuowanie myśli teoretycznej profesora Juliusza Żórawskiego, czyli szkoły świadomego, opartego na doświadczeniach i przemyśleniach, ale i na ideowych przesłankach kształtowania formy architektonicznej. Było wynikiem przekonania o korzyściach z obfitego czerpania z dorobku teoretycznego w projektowaniu, ale zarazem znajdowania jedyne uzasadnienie dla teorii w jej praktycznej aplikacyjności. Miało tu miejsce szukanie wartości formalnych nie w krótkotrwałych, efemerycznych hepeninach, ulotnych modach, ekscesach ekstrawagancji i szokingów, ale w logicznie konstruowanym pięknie i bogactwie oddziaływań kompozycji, tworzonych harmonią jedności z nienaganną funkcją i przemyślaną, ekspresyjną konstrukcją. Jest to podejście sprawdzone przez wieki, bo zdefiniowane po raz pierwszy przez Marcusa Vitruwiusa Pollio, na którego Profesor chętnie i często się powoływał, bo

w I wieku przed Chrystusem, w jego *De architectura libri decem*, w kolejnym, trzecim, klasycznym podziale architektury, wyróżniającym w niej trzy czynniki: *użyteczność (utilitas)*, *trwałość (firmitas)* i *piękno (venustas)*, które ma miejsce gdy forma jest przyjemna i elegancka słuszością proporcji wszystkich swych części. Podejście to sprawdzone przez stulecia, a w połączeniu z wiedzą, stateczną rozważą, świadomością celu i talentem dało rezultaty doniosłe, niebagatelne, zapisujące się jako wyraźne synkopy w historii polskiej architektury współczesnej. W wielowątkowym poszukiwaniu piękna, oryginalną metodą było czerpanie wartości płynących z integracji sztuk, prezentowane zarówno studentom Architektury na politechnikach, jak i Wydziału Malarstwa ASP. Ten wątek stał się z czasem wiodącym w powiązanych z twórczością rozważaniach teoretycznych i w przesłaniu dydaktycznym Profesora. Ścisłe z nim związana jest metoda "abstraktów graficznych", zalecana jako metoda tworzenia zrębów, ideowo czytelnych zarysów koncepcji projektu. Syntetyczne, na tym etapie uproszczone formy pozwalają na wydobywanie i utrwalenie wytycznych i kulminacji dominujących, tak by w mozołe poszukiwań rozwiązań funkcji i kolejnych szkiców elewacji nie utracić przesłania podstawowego, tego które decyduje w ostateczności o klasie

dzieła, nie zagubić klarowności kompozycji, nie rozmiąć przesłanek ideału na kompromis ujęć wartości drugoplanowych. Jest to forma kontynuacji metody twórczej mistrza modernizmu — Le Corbusiera, który jako architekt, malarz i rzeźbiarz w jednej osobie, stosował w fazie koncepcji, dla swoich kompozycji zarówno urbanistycznych jak i elewacyjnych, metodę formowania: *comme peinture abstraite*. Były to abstrakty plastyczne, kolorowe plamy, kreski i punkty, traktowane i tworzone według kryterium piękna abstrakcyjnego malarstwa.

Dorobek naukowy Profesora Gawłowskiego zawiera się w około 70 publikacjach naukowych i zawodowych, w wydawnictwach krajowych i zagranicznych¹². Był też prezentowany na wielu posiedzeniach naukowych, konferencjach i sympozjach, w Polsce, Austrii, Czechosłowacji, Szwajcarii i w Holandii.

Dorobek dydaktyczny Profesora jest znaczny, zwłaszcza że uzyskany na czterech uczelniach. Wypromował ponad 180 architektów, z czego dwóch otrzymało I. nagrody w konkursie SARP na najlepszą pracę dyplomową roku im. Skrypija i Nowickiego (w latach 1972 i 1978), dwa dyplomy wyróżniono, a dwie prace uzyskały niemieckie stypendium im. Profesora Waltera Henna.

¹² Publikacje Profesora Gawłowskiego ukazały się w pozycjach książkowych, pracach zbiorowych:

Integracja nauk technicznych i humanistycznych [w:] *Rewolucja naukowo-humanistyczna* (red. Julian Aleksandrowicz), Omega, Warszawa 1974.

J.Tadeusz Gawłowski i inni (red.): *Modelowe formy zagospodarowania przestrzennego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego*. Tomy I–V, Ossolineum, Wrocław 1979-1983.

J.Tadeusz Gawłowski i Elżbieta Niezabitowska (red.): *Wybrane zagadnienia projektowania architektonicznego zakładów przemysłowych*. Politechnika Śląska - Skrypt Uczelniany nr 1457, Gliwice 1990.

Następujące periodyki zamieszczały Jego artykuły: *Inżynieria i Budownictwo*, *Architektura i Biznes*, *Teka Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału Krakowskiego PAN*, *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki PAN*, *Czasopismo Techniczne*, *L'Architecture Française*, *Archivolta*.

Znaczne są też sukcesy w zakresie rozwoju i opieki nad kadrami naukowymi. Profesor legitymuje się promotorstwem 14 doktoratów, z czego 12 wywodzi się z Politechniki Śląskiej, a jeden z Krakowskiej i jeden z Gdańskiej. Rzeczą znaną jest, że połowa z doktorantów została samodzielnymi pracownikami nauki, w tym dwóch uzyskało tytuł naukowy¹³. Profesor był też często i chętnie proszony o sporządzanie recenzji w przewodach naukowych, w których, z reguły, skutecznie wydobywał i uwypuklał cenne i godne uznania wartości kandydatów¹⁴.

U podstaw powodzenia w pracy nad rozwojem kadry i w dydaktyce leżało swoiste podejście do młodszych współpracowników, wychowanków i studentów. Była nim nasycona życzliwością i sympatią, chęć pomagania, popierania i ułatwiania. Starał się w ludziach dostrzec ich zalety, zdolności, dać im możliwość wykazania i samodzielnego działania. To podejście zjednywało, przysparzało dyplomantów i przyniosło widoczne efekty rozwojowe kadry, głównie na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej. Mówiło się tam, że Profesor miał tzw. „rękę do ludzi” – przejawiającą się w umiejętności doboru kadry, jej kształcenia i popierania rozwoju. Z Jego bliskich współpracowników w Zakładzie Architektury Przemysłowej Politechniki Śląskiej, troje sprawowało następnie funkcje dziekana¹⁵. To podejście było też szczególnie silnie odebrane przez

byłych uczniów i współpracowników profesora Bohdana Lisowskiego, który hołdował radykalnie odmiennym metodom – tzw. wysoko postawionej poprzeczce i silnej rotacji kadry, według zasady: *co roku odchodzi najslabszy, a na jego miejsce zatrudniamy nowego kandydata na uczonego*¹⁶. Otwartość i życzliwość Profesora Gawłowskiego, granicząca z łagodnością i tzw. „gołębim sercem”, zwłaszcza dla studentów, nie oznaczała łatwowości i słabości. Potrafił być twardym, zdecydowanym i konsekwentnym, zwłaszcza gdy miał przekonanie co do słuszności swych racji i poglądów, a przeważnie je miał.

Za długoletnią, pełną sukcesów pracę twórczą oraz naukową, dydaktyczną i organizacyjną w czterech uczelniach Profesor Gawłowski otrzymał szereg nagród, odznaczeń i wyróżnień. Były to nagrody rektorów, Nagroda Jubileuszowa i Odznaka Zasłużonemu dla Politechniki Śląskiej, Honorowa i Złota Odznaka oraz Medal Zasłużony dla Politechniki Krakowskiej, Medal Jubileuszowy Politechniki w Bratysławie, Nagroda Miasta Częstochowy, Złota Odznaka Zasłużonego dla Województwa Katowickiego, Nagroda Wojewody Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza i Nagroda im. Św. Brata Alberta za osiągnięcia w dziedzinie architektury sakralnej (otrzymane wraz z małżonką), dwa medale SARP za osiągnięcia twórcze i realizacyjne, Zespołowa Nagroda Ministra Budownictwa II stopnia, Medal Komisji Edukacji

¹³ Z doktorantów Profesora Gawłowskiego tytuł naukowy uzyskali: Wojciech Bonenberg i Elżbieta Niezabitowska.

¹⁴ Był recenzentem 25 prac doktorskich, 12 rozpraw habilitacyjnych, 12 wniosków na stanowisko docenta i na stanowisko profesora, 10 wniosków na tytuł naukowy profesora oraz tzw. super recenzentem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej w 10 procedurach.

¹⁵ Są to: Nina Juzwa i Krzysztof Gasidło, piastujący funkcje dziekana na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej oraz Wojciech Bonenberg na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej.

¹⁶ Gwoli ścisłości trzeba przyznać, że i ta metoda przyniosła niezłe rezultaty. Trzech doktorantów profesora Bohdana Lisowskiego uzyskało tytuł naukowy. Są to: Jerzy Ginalski, Józef Lenartowicz i Maciej Złowodzki.

Narodowej, Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Podczas przegnania na cmentarzu salwatorskim, w dniu 21 grudnia 2009, następca i sukcesor Profesora w jednostce, piszący te słowa, powiedział:

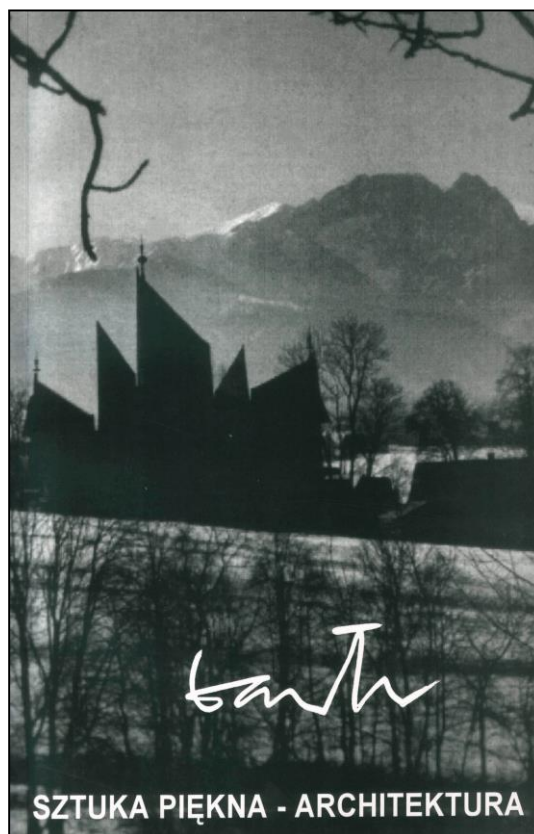
Już starożytni twierdzili: meta omnibus una. Rzecz jest zatem od wieków oczywista. Wiemy dokąd zmierzamy, jaki jest koniec tej drogi i co nas wszystkich czeka. Nie powinniśmy być zaskoczeni. Ale gdy nastąpi rozstanie, stajemy zdziwieni, że to już. Pytamy czy było konieczne, czy już teraz, czy czegoś nie można było przeprowadzić inaczej, czy wszystko po drodze działa się tak jak należy. Jest to też moment w którym na myśl przychodzą ze zdwojoną siłą te zdarzenia, które były ważne, zwrotne, strategiczne, decydujące o dalszych losach. Dla jednostki i dla mnie był to rok 1992, gdy walkę z nowotworową chorobą przegrał profesor Bohdan Lisowski, spoczywający tu obok. Zostaliśmy wtedy sami z niepokojem o jednostkę, o przedmiot, niepewni o dalsze losy kadry. Wtedy Profesor Gawłowski zdecydował się zostawić swoją katedrę, swoich uczniów i swoją ugruntowaną pozycję w Gliwicach, wrócić do Krakowa i objąć nad nami kierownictwo. Gdyby nie to posunięcie, los kilku osób byłby zapewne odmienny.

Ci co mówią o odejściu mają powód do smutku, refleksji i niepokoju. Ale ci co wierzą, że nie ma końca, że tylko zaczyna się nowy, mniej znany etap, mogą odczuwać inaczej. Jestem głęboko

przekonany, że Profesor Gawłowski jest już ze swoją Tereską i ze szwagrem, że patrzy na nas z góry i ze swoistym rozbawieniem mówi: wy tam stoicie na mrozie, a ja jestem już po tej lepszej stronie, i jak zwykle z życzliwością dodaje: nie martwicie się, będę się i tu też o was troszczyć!

*

Rzymska maksyma głosiła: *sic transit gloria mundi*. Ta myśl powraca z konsekwencją i siłą mimo upływu wieków. Ale dla Profesora Tadeusza Gawłowskiego aktualna jest i konstatacja Quintusa Horatiusa Flaccusa, zwanego Horacym – *non omnis moriar*. Jest z nami nadal w swoich dziełach, dziedzictwie myśli i w przekazie przekonań, które pozostawił swoim wychowankom, współpracownikom i przyjaciołom, a także w sukcesach niemałej grupy swoich uczniów.

Il. 1. Strona tytułowa wydawnictwa: *SZTUKA PIĘKNA – ARCHITEKTURA* (red. Maciej Złowodzki). SKPAP PK, Kraków 1997.

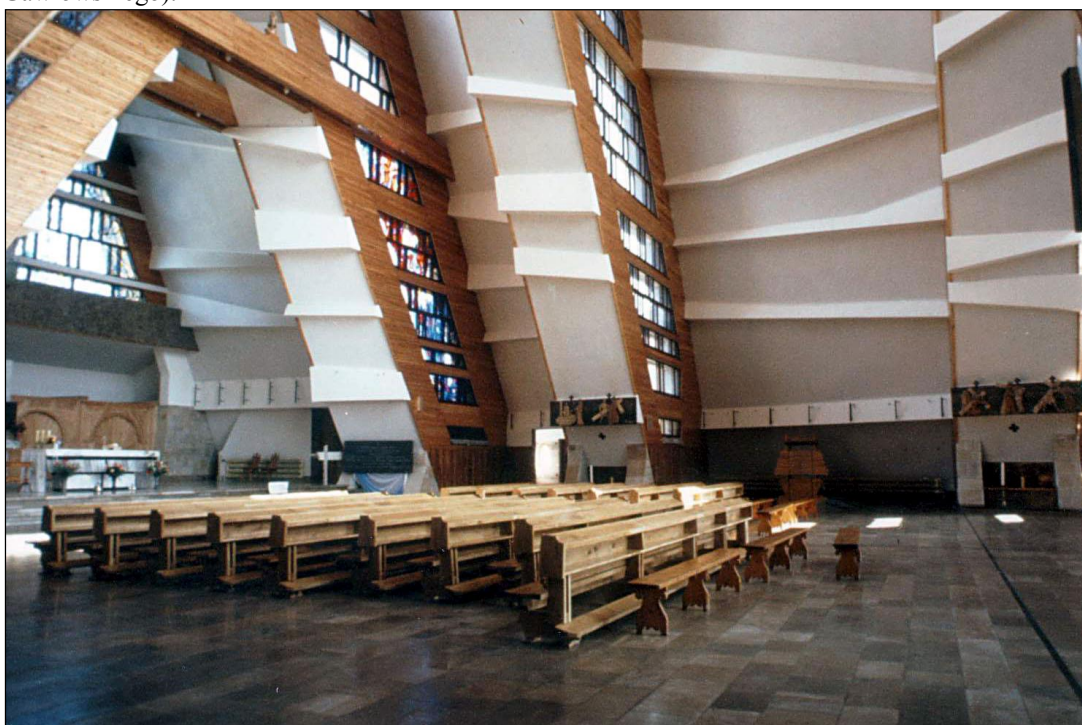
II.2. Filharmonia w Częstochowie, realizacja ukończona w roku 1965. Stan z połowy lat 1980. (fot. z archiwum Profesora Gawłowskiego).

II.3. Kościół pod wezwaniem Chrystusa Dobrego Pasterza w Rudach Rysich pod Tarnowem, ukończony w roku 1976. Stan końcowego okresu prac wykonawczych (fot. z archiwum Profesora Gawłowskiego).

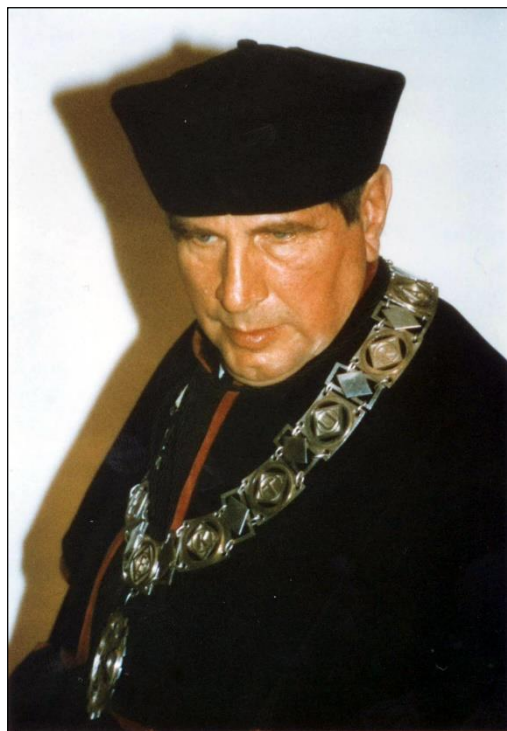
Il.4. Sylweta kościoła w Zakopanem–Olczy pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej Objawiającej Cudowny Medalik, na tle panoramy Tatr. Fot. Jerzy Dajewski (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.5. Fragment wnętrza kościoła w Zakopanem–Olczy pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej Objawiającej Cudowny Medalik, ukończonego w roku 1988. Stan z roku 1995 – fot. Bohdan Lisowski jr. (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.6. Doktor J. Tadeusz Gawłowski w roku 1965 (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.7. Profesor Gawłowski w stroju dziekana Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach w roku 1978 (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.8. Profesor Gawłowski w oficjalnej roli dziekana Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach w roku 1985 (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.9. Bohdan Lisowski, Teresa Lisowska-Gawłowska i Tadeusz Gawłowski podczas uroczystości rodzinnej w lipcu 1988 (z archiwum rodzinnego Lisowskich).

Il.10. Profesor Gawłowski w roku 1990. (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.11. Teresa i Tadeusz Gawłowski w Ośrodku Wypoczynkowo-Szkoleniowym Politechniki Krakowskiej w Janowicach, w sierpniu roku 1995 (fot. Maciej Złowodzki).

Il.12. Profesor Gawłowski, jak zwykle gotowy do zabrania głosu w dyskusji, na Politechnice Krakowskiej w roku 1996 (z archiwum Profesora Gawłowskiego).

Il.13. Profesor Gawłowski w roku 2008 (z archiwum Profesora Gawłowskiego).